

MILLIY IQTISODIYOTDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Abduvaliyev Shaxriyor Jamoliddinovich
Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti, Magistr
shaxrik.uz@inbox.ru

ANNOTATSIYA. Mazkur tezisda milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar jarayonlarini takomillashtirish masalalari o'rganiladi. Unda iqtisodiyotning zamonaviy talablar asosida yangilanishi, tarmoqlararo muvozanatni ta'minlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida tarkibiy transformatsiyaning asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ishlab chiqarish, xizmatlar va agrar sohalardagi strukturaviy islohotlar chuqur o'rganilib, ularning iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikka ta'siri aniqlanadi. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida O'zbekistonda tarkibiy o'zgarishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur tadqiqot milliy iqtisodiyotda barqarorlikni ta'minlash va uni global iqtisodiy makonga integratsiyalashuv jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: milliy iqtisodiyot, tarkibiy o'zgarishlar, iqtisodiy islohotlar, innovatsiyalar, raqamli iqtisodiyot, tarmoqlararo muvozanat, sanoat modernizatsiyasi, iqtisodiy barqarorlik, resurslardan samarali foydalanish, xalqaro tajriba.

ABSTRACT. This thesis explores the issues of improving the processes of structural transformation in the national economy. It analyzes the main directions of structural change in the context of modernizing the economy in accordance with contemporary demands, ensuring intersectoral balance, implementing innovative technologies, and developing a digital economy. The study deeply examines structural reforms in the manufacturing, services, and agricultural sectors, and assesses their impact on economic growth and competitiveness. Additionally, based on international experience, practical recommendations are developed for the successful implementation of structural transformations in Uzbekistan. This research plays an important role in ensuring economic stability and facilitating the integration of the national economy into the global economic space.

Keywords: national economy, structural transformation, economic reforms, innovations, digital economy, intersectoral balance, industrial modernization, economic stability, efficient resource use, international experience.

АННОТАЦИЯ. В данном тезисе рассматриваются вопросы совершенствования процессов структурных изменений в национальной экономике. Анализируются основные направления структурной трансформации в условиях модернизации экономики в соответствии с современными

(4th international scientific and practical conference)

требованиями, обеспечения межотраслевого баланса, внедрения инновационных технологий и развития цифровой экономики. В ходе исследования глубоко изучаются структурные реформы в производственной, сервисной и аграрной сферах, а также оценивается их влияние на экономический рост и конкурентоспособность. Кроме того, на основе международного опыта разработаны практические рекомендации по успешной реализации структурных изменений в Узбекистане. Настоящее исследование имеет важное значение для обеспечения экономической стабильности и интеграции национальной экономики в глобальное экономическое пространство.

Ключевые слова: *национальная экономика, структурные изменения, экономические реформы, инновации, цифровая экономика, межотраслевой баланс, модернизация промышленности, экономическая стабильность, эффективное использование ресурсов, международный опыт.*

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan ularning tarkibiy moslashuvchanligi va yangilanish darajasiga bog'liqdir. Xususan, iqtisodiyotni zamon talablari asosida modernizatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish hamda tarmoqlararo muvozanatni ta'minlash orqali mamlakatlar o'z iqtisodiy salohiyatini oshirishga intilmoqda. Shu nuqtai nazardan, milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish va takomillashtirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.[1]

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillaridan boshlab bosqichma-bosqich tarkibiy islohotlarni amalga oshirib kelmoqda. So'nggi yillarda olib borilayotgan keng ko'lamlil iqtisodiy islohotlar natijasida sanoat, xizmatlar va agrar sektorlarida muhim o'zgarishlar kuzatilmoqda. Jumladan, xomashyo eksportiga yo'naltirilgan modeldan diversifikatsiyalangan va innovatsion rivojlanishga asoslangan iqtisodiy tuzulmaga o'tish yo'lida sezilarli natijalarga erishilmoqda.[2]

Shu munosabat bilan mazkur tadqiqot milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar jarayonlarini har tomonlama tahlil qilish, ularning samaradorligini oshirish yo'llarini aniqlash va xalqaro tajriba asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar — bu mamlakat iqtisodiy tizimini zamonaviy talablar asosida qayta shakllantirish jarayonidir. U iqtisodiyotning turli tarmoqlari o'rtasidagi nisbatlarni optimallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va xalqaro bozorga moslashtirishga qaratilgan. O'zbekiston sharoitida ushbu jarayonlar chuqur islohotlar, strategik rejalashtirish va bosqichma-bosqich amalga oshirilayotgan modernizatsiya orqali olib borilmoqda.[3]

Birinchiidan, iqtisodiyotni diversifikatsiyalash bo'yicha muhim qadamlar qo'yilmoqda. Ilgari iqtisodiyot asosan xomashyo eksportiga tayanar edi. Hozirda esa

(4th international scientific and practical conference)

yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga o‘tish, yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirish, ayniqsa mashinasozlik, elektronika, farmatsevtika, to‘qimachilik va kimyo sanoatida innovatsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlash orqali iqtisodiy tuzilma o‘zgarib bormoqda.

Ikkinchidan, xizmatlar sohasi YaIM tarkibida ortib borayotgan ulushi bilan ajralib turibdi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, moliya, bank, ta‘lim, sog‘liqni saqlash va turizm sohalarining jadal rivojlanishi postindustrial jamiyatga xos iqtisodiy modelga o‘tishning yaqqol belgisi bo‘lmoqda. Bu, o‘z navbatida, yangi ish o‘rinlarini yaratish, innovatsion muhitni kengaytirish va aholining farovonligini oshirish imkonini beradi.

Uchinchidan, agrar sektorda modernizatsiya va raqamlashtirish ishlari olib borilmoqda. An’anaviy qishloq xo‘jaligi usullarining o‘rnini klaster tizimlari, suv tejovchi texnologiyalar, dronlar va sun‘iy intellektga asoslangan yechimlar egallamoqda. Bu esa nafaqat hosildorlikni oshiradi, balki eksportbop mahsulotlar ulushini ham kengaytiradi.

To‘rtinchidan, raqamli iqtisodiyotga o‘tish milliy iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasida muhim o‘rin tutadi. Elektron hukumat, fintech, elektron savdo, raqamli to‘lov tizimlari va "sanoat 4.0" texnologiyalarining joriy etilishi orqali ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtirilmoqda, samaradorlik oshmoqda va korrupsiya xavfi kamaymoqda.

Beshinchidan, hududlararo iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish orqali iqtisodiy o‘sishni butun respublika bo‘ylab taqsimlash choralari ko‘rilmoqda. Bunda infratuzilmaviy loyihalar, mintaqaviy investitsiya dasturlari va mahalliy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda.

Tarkibiy o‘zgarishlarning samaradorligini oshirish uchun quyidagi muammolarni bartaraf etish dolzarbdir:[4]

- Yuqori texnologiyali tarmoqlarga investitsiyalarning yetarli darajada yo‘naltirilmasligi;
- Raqamli infratuzilmaning ayrim hududlarda sust rivojlanishi;
- Mehnat resurslarining nooptimal taqsimlanishi;
- Hududlar o‘rtasida iqtisodiy nomutanosiblikning saqlanib qolishi.

Shu sababli, iqtisodiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish, xalqaro tajribani milliy sharoitga moslashtirish, institutsional muhitni mustahkamlash va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali milliy iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasini yanada jadallashtirish zarur.

Asosiy qismda ko‘rib chiqilgan masalalar shuni ko‘rsatadiki, tarkibiy o‘zgarishlar faqat iqtisodiy tuzilmaning o‘zgarishi emas, balki butun milliy taraqqiyotning sifat jihatidan yangilanishi uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.[5]

Milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar jarayonlarini takomillashtirish – mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishi, raqobatbardoshligi va global iqtisodiy tizimda munosib o'rin egallashi uchun muhim omildir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar iqtisodiy tuzilmaning sifat jihatdan yangilanishiga zamin yaratmoqda.[6]

Xizmatlar sohasi ulushining ortishi, sanoatning diversifikatsiyasi va modernizatsiyasi, agrar sektorning innovatsiyalashuvi hamda raqamli iqtisodiyotga o'tish bo'yicha ko'rilayotgan choralar tarkibiy transformatsiyaning ijobiy yo'nalishda kechayotganini ko'rsatadi. Biroq, yuqori texnologiyali tarmoqlarga investitsiya yetishmasligi, raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanishi, hududlararo tafovutlar va mehnat resurslarining samarasiz taqsimlanishi kabi muammolar tarkibiy o'zgarishlarning to'liq samaradorligiga to'sqinlik qilmoqda.

Shu bois, strukturaviy islohotlarni yanada chuqurlashtirish, xalqaro tajribalarni o'rganib, ularni milliy sharoitga moslashtirish, innovatsion va raqamli yechimlarni keng tatbiq etish, shuningdek, institutsional islohotlarni jadallashtirish zarur. Mazkur chora-tadbirlar orqali O'zbekiston iqtisodiyotini yangi bosqichga olib chiqish, uni barqaror va raqobatbardosh rivojlanish yo'liga yo'naltirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Портер М. Конкуренция: Международная конкуренция и конкурентоспособность стран. — М.: Вильямс, 2005.
2. Лист Ф. Национальная система политической экономики. — М.: Экономика, 1993.
3. Вахабов А.В. va boshq. Iqtisodiy nazariya. — Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA", 2020.
4. Xodiev B.M., G'ulomov A.S., Shodmonov Sh.S. O'zbekiston iqtisodiyoti. — Toshkent: "IQTISODIYOT", 2019.
5. Raximov S. Raqamli iqtisodiyot va uning rivojlanish omillari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2022, №1.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi" to'g'risidagi Farmoni, 2022-yil 28-yanvar, PF–60-son.